

1945 En sannferdig historie fra Prestmoen

Fra Bjarne Vestmo har jeg fått følgende historie fra frigjøringsdagen i 1945:

På gården Mørseth i Skjelstadmark hadde de radio hele krigen. Høyst ulovlig, for dermed kunne gårdsfolket lytte til norske sendinger fra BBC i det frie England, og da fikk de høre helt andre krigsnyheter enn de som det tyske herrefolket lot bringe til okkuperte nordmenn. De fleste private norske radioapparater ble tidlig i krigen beslaglagt av tyskerne, men noen greide å stikke unna en mottager på kvisten, i låven eller under gulvbordene i stua. Slik var det også hos Riborg og Lars Bidtnes på Mørseth. Am strengsten verboten, selvsagt. Men på denne måten bidro de til at pålitelige kjentfolk våren 1945 visste at krigen gikk mot slutten. Utpå dagen 8. mai kunne derfor Sigurd Bidtnes hive seg på

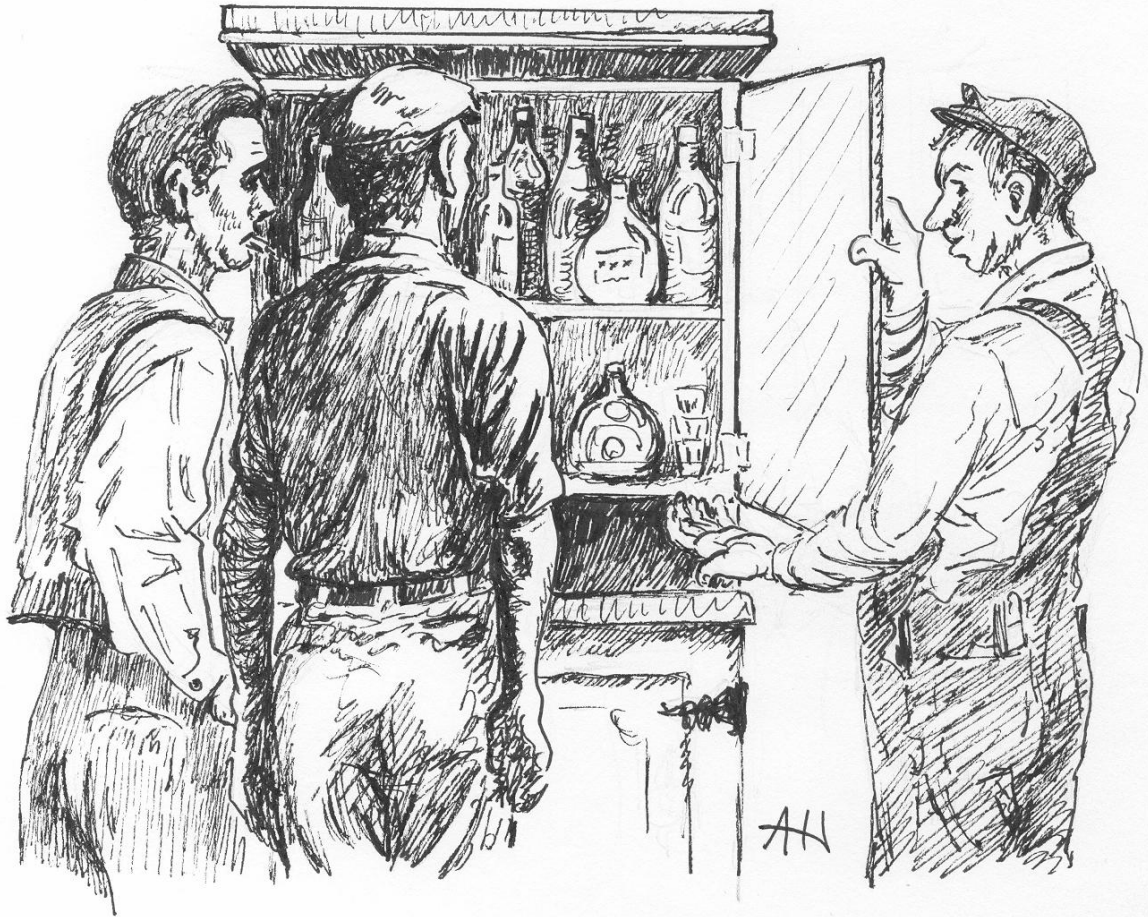

sykkelen etter at han hørte den nyheten fra London som han hadde håpet på og gledet seg til i mange år, og forlate mangeårig drengkailltilværelse hos broren. På radioen hadde han hørt at nå var krigen over. Endelig skulle han og Petra flytte tilbake til heimen som de hadde bygd i Modalen i Prestmoen før krigen. Endelig skulle han komme i gang med snekkeribedriften igjen, den som han hadde startet i 1934 sammen med brødrene Torfin og Oddmund Hegness.

Da Sigurd suste ned bakken til Modalen, var det ingen folk der. Han ruslet over mot nabogården Løfta, hvor tyskerne hadde bygd et digert lager, stappfullt med kopper og kar, møbler og masse annet utstyr. Utenfor bygningen traff Sigurd en jublende glad tysk vaktmann, som slett ikke lot seg plage over nyheten om at han nettopp hadde tapt krigen. Han var tvert i mot overlykkelig over at nå var hans påtvungne utlendighet i Norge over, nå skulle han hjem til sine egne kjære i Tyskland. Men han hadde vært med også i den første verdenskrigen, og kunne fortelle Sigurd hva som ventet: *“Det kommer til å bli lovløse dager i tiden fremover, før alt kommer under norsk styring. Du må gjøre nytte av det, for her i lageret finnes masse varer som nå er blitt uten eier. Bare forsyn deg med alt du vil ha, her er mye som kan være nyttig for din familie etter så mange magre år”*.

Sigurd visste ikke riktig hva han skulle gjøre, men fant ut at det var for vågalt å ikke passe på huset sitt. Ble det lovløse tilstander, slik vaktmannen sa, så måtte han først og fremst ta vare på det som vitterlig var hans eget, fremfor å berike seg på tyskernes lager. Derfor gikk Sigurd hjem og inn i huset sitt. Det bar sterkt preg av uvøren bruk i mange år. Tyske fallskjermjegere hadde fått utdelt Modalen som et slags rekreasjonshjem mellom skarpe oppdrag på fronten. Huset var til og med utstyrt med to gledespiker, en tysk og en norsk. De hadde forduftet over alle hauger straks fredsmeldingen kom.

Sigurd puslet rundt huset, og begynte å rydde litt innendørs. Utpå kveldingen kom det besøk. Det var Birger Vestmo, Kristian Dahlen og Oddmund Hegness, som alle var lettet og glade over at fem trasige år var til ende. Karene pratet frem og tilbake, litt om krigen, mye om hva som kom til å skje med tyskerne og nazistene, men mest om fremtiden. Nå skulle de endelig bestemme selv i landet sitt. *“Ja, jeg beklager, kara, men her har jeg hverken vått eller tørt å servere dere”*, sukket Sigurd, som var vert og helst ville gjøre litt stas både på gjestene og på frigjøringsdagen. *“Jeg får vel se om det står igjen noe etter tyskerne i skapene her”*, fortsatte han, og begynte å romstere rundt på kjøkkenet. Det var ikke så mye mat å finne, men det viste seg ikke å bli så stort savn. For plutselig åpnet han en skapdør som åpenbarte et syn som karene aldri i sine liv hadde opplevd, hverken i fredstid eller slett ikke i krigsårene. Skapet var stappfullt med kostbart brennevin. Aller mest gikk det i edle, franske konjakk. Storøyed kikket karene over beholdningen. Noe så utrolig! Sigurd hadde visst noe å servere dem, likevel! I full fart kom det glass på bordet, og de fire kameratene kunne ta seg en durabelig fredsdrøm. Det ble fest i Modalen med utsøkt drikke som knapt noen gang var sett eller smakt i Prestmoen. Utover kvelden ble det ingen problemer å finne på noe å skåle over.

Stemningen begynte å bli lystig, da det trampet tungt opp trappa til kjøkkenet. Inn kom to bryske tyske offiserer i full mundur. Med velkjent tordnende kommandørøst forlangte de å vite hva de karene hadde her å gjøre, og visste de ikke at konjakken var tysk eiendom? Prestmoingene ble litt duperte med det samme. I fem år hadde de vært nødt til å adlyde det minste vink fra tyskerne,

Sigurd Bidtnes 2005

for de visste godt hva som kunne skje med den som prøvde å protestere. Fengsel, mishandling og fare for livet kunne bli konsekvensen hvis tyskerne ikke fikk viljen sin på røde rippet. Første fredsdagen var det ikke lett å omstille seg. Men så hadde de altså skjenket seg, og nå var jo krigen over. Og satt de farsken ta ikke her i huset til Sigurd, som tyskerne hadde okkupert like hensynsløst som de hadde tatt hele landet? Motet kom tilbake samtidig som forbitret irritasjon vokste.

“Du får svare dem, du Birger, som kan tysk”, sa Sigurd. Birger hadde gått korrespondansekurs i herrespråket allerede i 30-årene, og hadde ikke fått sjansen til å glemme språket de siste fem årene. Derfor kunne han endelig ta igjen på tyskernes eget mål: “Hva vi har her å gjøre? Jo, det skal jeg fortelle dere. Vi har det her å gjøre, at vi besøker vår venn Sigurd i hans eget hus, som har vært ulovlig brukt de siste årene. Flaskene på bordet

er alt for lite husleie for bruken, så dem har vi overtatt!” sa Birger. Tyskerne ble paffe over så kontant svar, og tuslet ut med atskillig mindre romstering enn de kom inn. Nå begynte til og med tyske offiserer å skjønne at krigen faktisk var over.

Etterpå begynte karene å diskutere hvorfor tyskerne egentlig kom. Var det for å overnatte? For å få tak i brennevinet? Eller skulle de fjerne spor? De begynte å undersøke mer rundt om i huset. Under inngangstrappa fant de en kasse fylt med treull. Midt i treulla lå en flaske med bensin. Hensikten var helt åpenbart at dette skulle brukes for å kunne svi av hele huset i en fart. Om det var dette ærendet som de to tyskerne hadde, fikk man aldri vite. Men langt utover natta satt fire karer i Modalen, og syntes at freden hadde startet riktig bra. Skål for bedre tider!